

Joanna Ligoda

Wstępne wyniki archeologicznych badań wykopaliskowych na stanowisku 8 w Białobrzegach, pow. Łańcut (badania na trasie autostrady A4)

UWAGI WSTĘPNE

Stanowisko nr 8 w Białobrzegach (AZP 101-79/26), gm. Białobrzegi, pow. Łańcut położone jest na terasie nadzalewowej doliny Wisłoka. Zajmuje piaszczystą wydmy, wyniesioną ponad starorzecze Wisłoka, dość ostro podciętą od strony wschodniej przez stare koryto rzeki (efektem tego jest istniejąca w tej części stanowiska skarpa, która zniszczyła jego relikty). Na północ od terenu badań znajduje się natomiast niewielki, bezimienny ciek wodny (ryc. 1).

Stanowisko odkryte zostało w trakcie badań powierzchniowo-poszukiwawczych prowadzonych w ramach AZP w 1982 roku przez Sylwestra Czopka. Określono wówczas zasięg stanowiska i jego chronologię (kultura trzciniecka, grupa tarnobrzaska, kultura przeworska). Już latem 1984 roku niewielkie badania sondażowe przeprowadziła tu Joanna Podgórska-Czopek, stwierdzając relikty osadnictwa kultury przeworskiej. Wyniki tych badań zostały opublikowane (J. Podgórska-Czopek 1991).

W 1998 roku natomiast podjęto weryfikacyjne badania powierzchniowe, a w 1999 roku badania sondażowe (badania J. Podgórskiej-Czopek na trasie autostrady A4). Dość wyraźnie wytyczono wówczas zasięg stanowiska, zwłaszcza

w południowej – najbardziej zagrożonej – części, ograniczając go do piaszczystej wydmy. W trakcie badań sondażowych po raz kolejny potwierdzono istnienie niezwykle interesującego stanowiska, bogatego w materiał zabytkowy, występujący w znacznej miąższości warstwie kulturowej oraz w obiektach. Pozyskany materiał (ponad 650 artefaktów) pozwolił wówczas na wyodrębnienie na stanowisku kilku faz osadniczych: starsza epoka brązu (kultura trzciniecka), wczesna epoka żelaza (grupa tarnobrzaska), okres późnorzymski (młodsza faza kultury przeworskiej), wczesne oraz późne średniowiecze (J. Podgórska-Czopek 1999).

Szerokopłaszczyznowe badania archeologiczne (ryc. 2, 3), związane z budową autostrady A4 przeprowadzone zostały wiosną 2009 roku. W pasie autostrady na stanowisku 8 przebadano powierzchnię 46,69 ara, na której zarejestrowano 257 obiektów archeologicznych (ryc. 2). Jamy te wydzielano zarówno w warstwie akumulacyjnej, jak i – w większości – po jej wyeksplorowaniu. Miąższość warstwy wynosiła od 20 do 30 cm. Znajdowało się w niej sporo materiału zabytkowego – ceramicznego, krzemienno- i kamiennego (ryc. 4).

WYNIKI BADAŃ

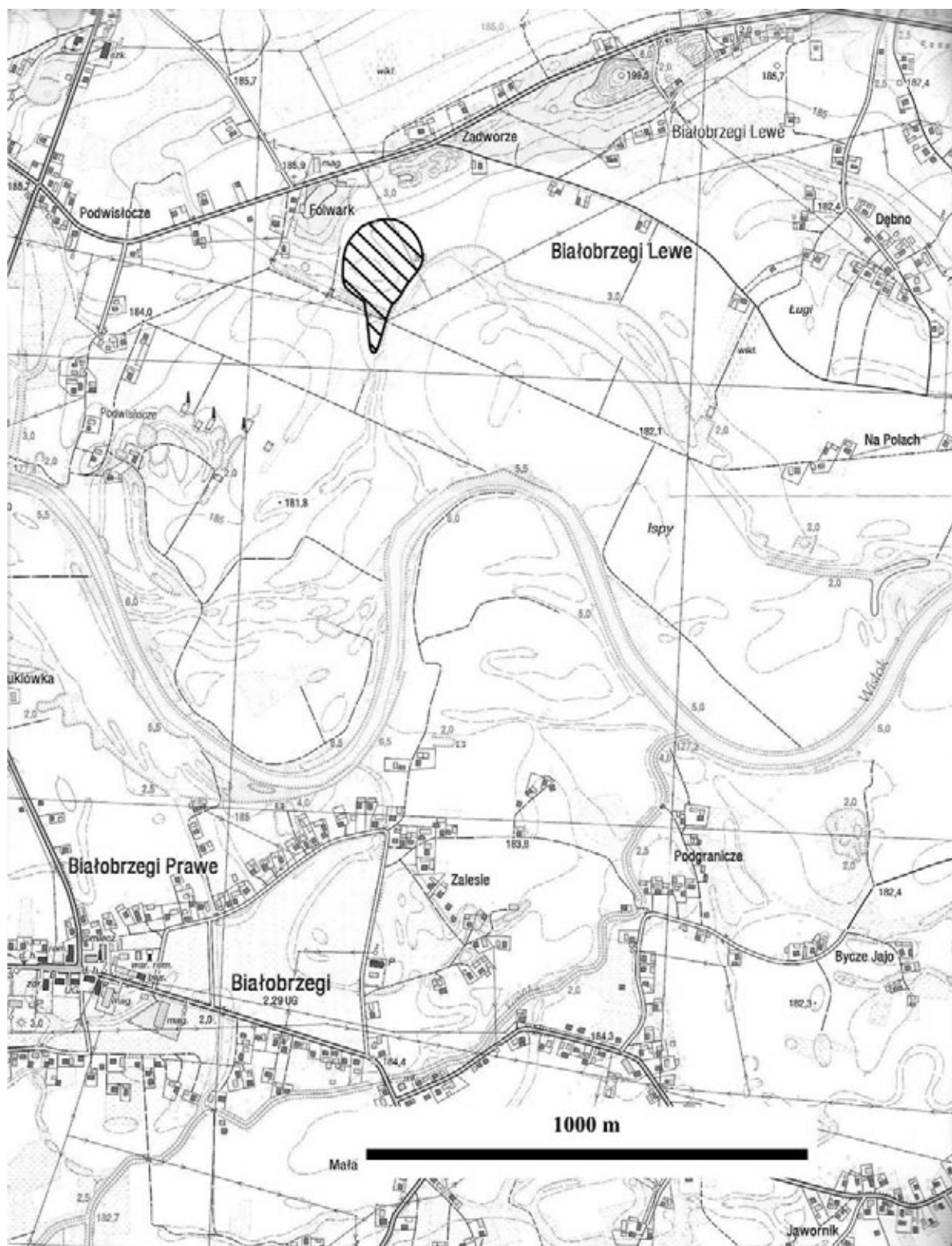
Większość obiektów były to jamy o ustalonej przynależności chronologicznej. Dominowały obiekty kultury trzcinieckiej (ryc. 5) i tarnobrzaskiej kultury łużyckiej (ryc. 6), ale natrafiono również na kilka rzymskich palenisk, z charakterystycznym dla nich wypełniskiem w postaci warstwy spalenizny i kamieni (ryc. 7) oraz obiektów o metryce nowożytniej.

Odkrywane jamy miały głównie kształty owalne lub kołiste w rzutach poziomych oraz nieckowate, trapezowate lub nieregularne w profilach. Pełniły najczęściej z pewnością funkcje gospodarcze. Odnotowano także obecność kilku założeń rowkowych (np. obiekty nr 15, 20, 92, 105), które niewykluczone, iż stanowiły rodzaj ogrodzenia otaczającego osadę lub jej część.

Łącznie w trakcie badań pozyskano ponad 6000 artefaktów, z czego największy ilościowo zbiór stanowi ceramika ze starszej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza (tabl. I–III).

Materiał kultury trzcinieckiej wyróżniają w odkrytym zbiorze głównie bardzo charakterystyczne fragmenty pogrubionych brzegów o wychylonej i ściętej krawędzi wylewu (tabl. I: 1, 2, 6, 8, 9; III: 1, 6, 9, 11–13), datujące zbiór na klasyczną fazę tej kultury (por. J. Górski 1991, s. 36). Wśród naczyń tarnobrzaskiej kultury łużyckiej typowe są z kolei

¹ W badaniach oprócz autorki niniejszego komunikatu uczestniczyli absolwenci Instytutu Archeologii URz Łukasz Niemiec, Katarzyna Siuta i Agnieszka Kubicka.

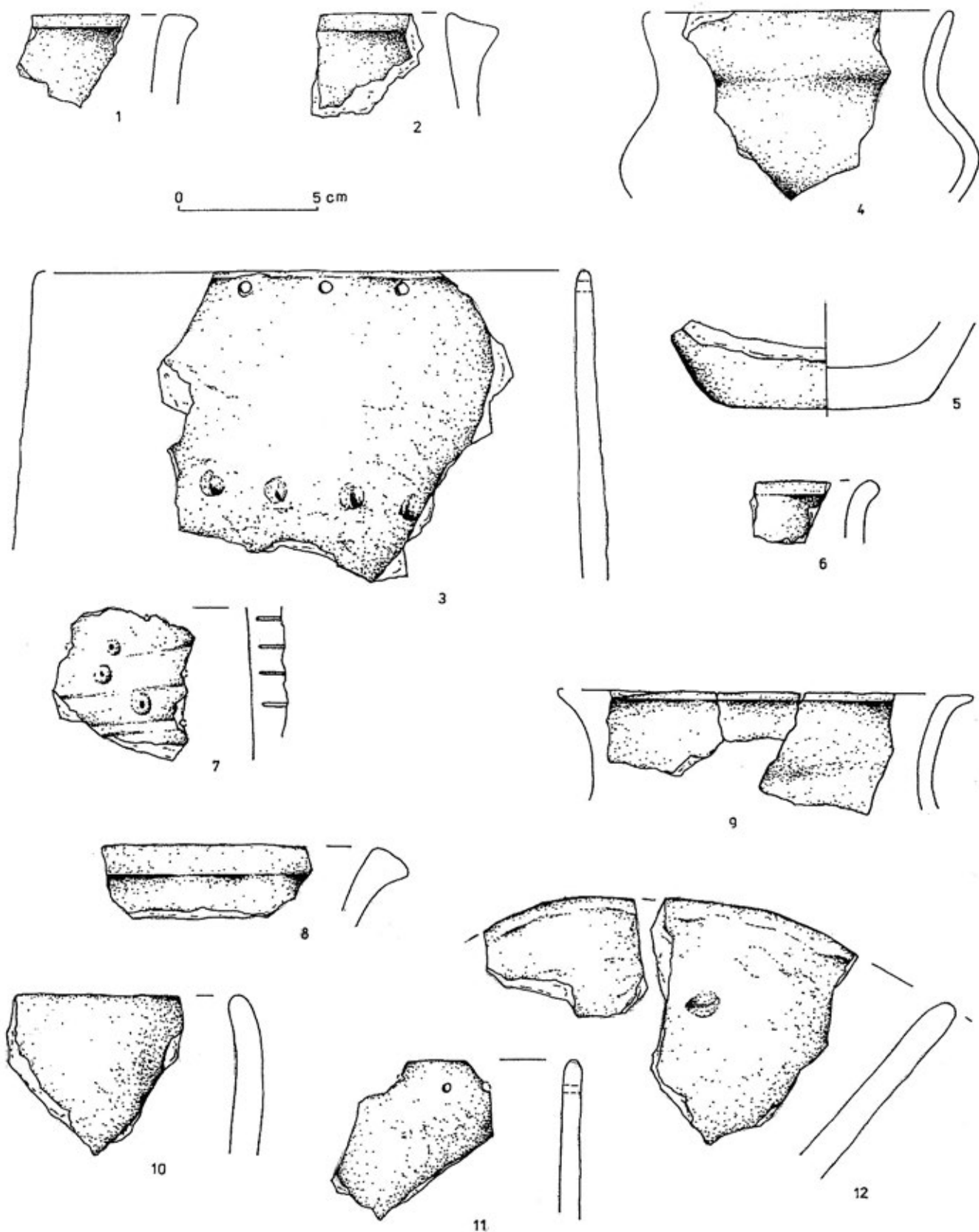

Ryc. 1. Białobrzegi, pow. Łańcut, stan. 8. Lokalizacja stanowiska

Abb. 1. Białobrzegi, Kreis Łańcut, Fst. 8. Lokalisierung der Fundstelle

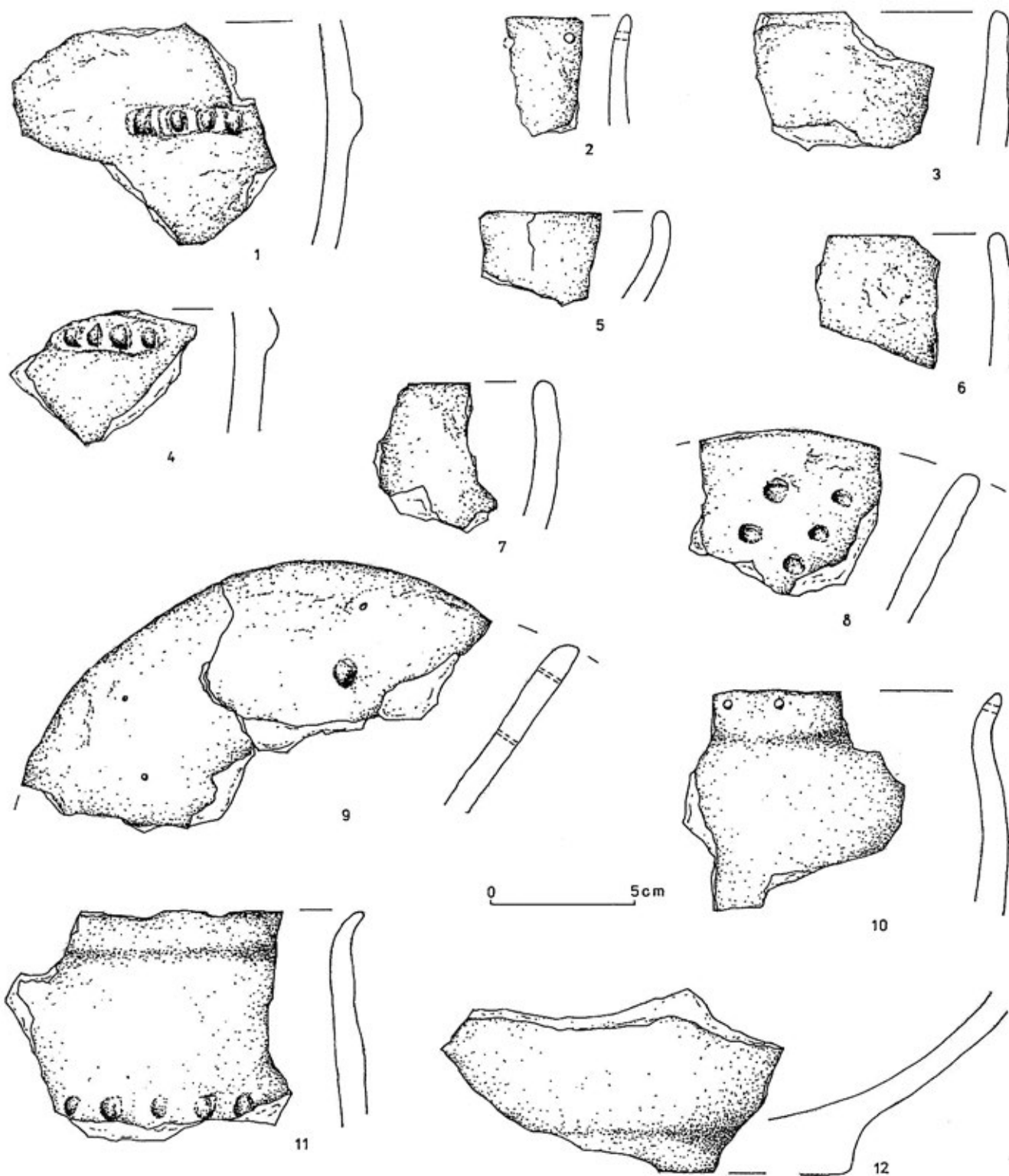
fragmenty talerzy-placków (tabl. I: 7, 12; II: 8, 9), brzegi garnków zaopatrzone w podkrawędne otwory (tabl. I: 3; II: 2, 10) lub brzuśce naczyń zdobione ornamentyką plastyczną w postaci dołków palcowych, czy plastycznych listewek (tabl. I: 3; II: 1, 4, 11). Formy te są charakterystyczne dla III (schyłkowej) fazy rozwojowej tej kultury (por. np. S. Czopek 2001, s. 184; 2007, s. 193).

Wśród zabytków kamiennych i krzemiennych warto natomiast wymienić m. in. niewielki toporek kamienny (ryc. 4b), grocik sercowaty, drapacz, fragm. wiórowca, czy liściak (ryc. 4a).

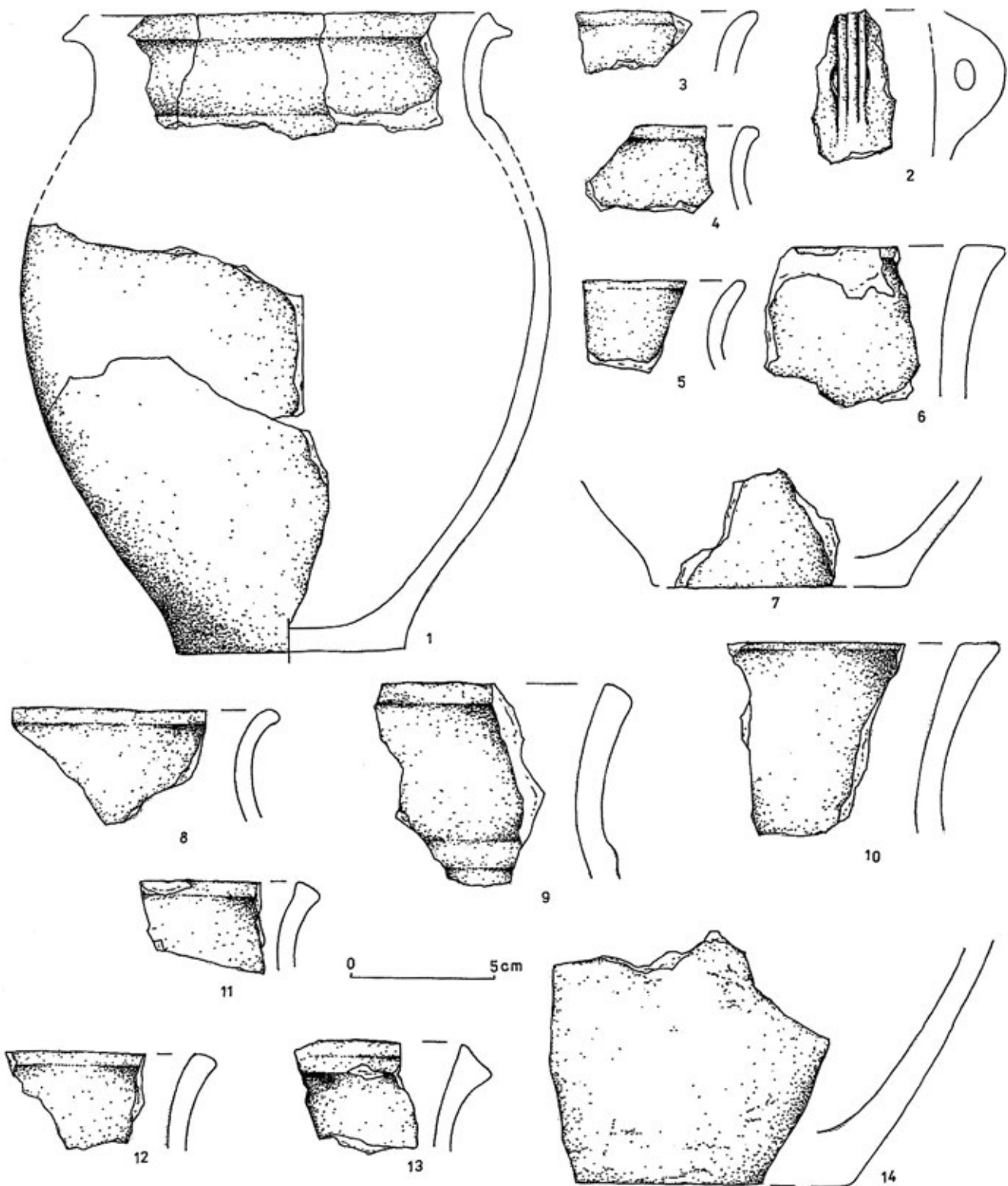
Tabl. I. Biało-brzegi, pow. Łańcut, stan. 8. Wybór materiału z obiektów (1 - ob. 1; 2 - ob. 6; 3 - ob. 7; 4 - ob. 18; 5, 6 - ob. 40; 7 - ob. 60A; 8 - ob. 61; 9 - ob. 199; 10-12 - ob. 189). Rys. J. Podgórska-Czopek

Taf. I. Biało-brzegi, Kreis Łańcut, Fst. 8. Materialauswahl aus den Objekten (1 - Obj. 1; 2 - Obj. 6; 3 - Obj. 7; 4 - Obj. 18; 5, 6 - Obj. 40; 7 - Obj. 60A; 8 - Obj. 61; 9 - Obj. 199; 10-12 - Obj. 189). Zeichn. J. Podgórska-Czopek

Tabl. II. Białobrzegi, pow. Łańcut, stan. 8. Wybór materiału z obiektów i warstwy kulturowej (1-8 - ob. 225; 9-11 - ob. 253; 12 - ar 5K).
 Rys. J. Podgórska-Czopek

Taf. II. Białobrzegi, Kreis Łańcut, Fst. 8. Materialauswahl aus den Objekten und von der Kulturschicht (1-8 - Obj. 225, 9-11 - Obj. 253;
 12 - Ar 5K). Zeichn. J. Podgórska-Czopek

Tabl. III. Białobrzegi, pow. Łańcut, stan. 8. Wybór materiału z warstwy kulturowej (1, 2 – ar 6K; 3 – ar 3L; 4–6 – ar 2L; 7–14 – ar 3K). Rys. J. Podgórska-Czopek

Taf. III. Białobrzegi, Kreis Łańcut, Fst. 8. Materialauswahl von der Kulturschicht (1, 2 – Ar 6K, 3 – Ar 3L; 4–6 – Ar 2L; 7–14 – Ar 3K) Zeichn. J. Podgórska-Czopek

PODSUMOWANIE

Pozyskany w trakcie szerokoprzestrzennych badań wykopaliskowych materiał zabytkowy pozwala wstępnie ustalić chronologię stanowiska na następujące okresy:

- epoka kamienia;
- epoka brązu (kultura mierzanowicka, trzciniecka);
- wczesna epoka żelaza (tarnobrzeska kultura łużycka);
- okres rzymski;
- okres nowożytny.

Badania na stanowisku 8 w Białobrzegach z całą pewnością można uznać za efektywne. Natrafiono przede wszystkim na znaczną serię materiału zabytkowego, uzupełniającego w istotny sposób bazę źródłową, niezbędną dla pogłębienia studiów nad osadnictwem starszej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w dorzeczu dolnego Wisłoka. Interującym odkryciem są również obiekty rowkowe, które mogły być odbiciem pewnych założeń ogradzających osiedle oraz rozlo-

wane na skraju osady rzymskie paleniska. Nie bez znaczenia pozostają również znaleziska krzemienne, z których najefektywniej prezentuje się zapewne późnopaleolityczny liściak.

W obrębie pasa inwestycji znajduje się południowa część stanowiska, które w wyznaczonych granicach zostało przebadane w całości. Zachodnią i południową granicę stanowiska wyznacza koniec piaszczystej wydmy, poza którą nie odnotowywano śladów osadnictwa pradziejowego, natomiast wschodnią starorzecze Wisłoka, które z pewnością doprowadziło do zniszczenia części osady (świadczą o tym kontynuujące się w profilu skarpy obiekty – por. ryc. 2). Na północy stanowisko kontynuuje się po drugiej stronie polnej drogi, na wyraźnym wyniesieniu terenowym (badania w 1984 roku), jednakże teren ten znajduje się już poza pasem planowanej inwestycji.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Czopek S.

2001 *Pysznica, pow. Stalowa Wola, stan. 1 – cmentarzysko ciałopalne z przełomu epok brązu i żelaza*, Rzeszów.

2007 *Grodzisko Dolne, stanowisko 22 – wielokulturowe stanowisko nad dolnym Wisłokiem. Część I. Od epoki kamienia do wczesnej epoki żelaza*, Rzeszów.

Górski J.

1991 *Osada kultury trzcinieckiej w Jakuszowicach, cz. I: Badania w Jakuszowicach*, t. 1, Kraków.

Podgórska-Czopek J.

1991 *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na osadach kultury przeworskiej w Białobrzegach, stanowisko 8 i Budach Łańcuckich, stanowisko 5, woj. Rzeszów (badania 1984)*; „MSROA za lata 1980–1984”, s. 173–177.

1999 *Wyniki badań sondażowych przeprowadzonych na stanowisku Białobrzegi 8*; mps przechowywany w archiwum Muzeum Okręgowego w Rzeszowie.

Joanna Ligoda

Die ersten Ergebnisse der archäologischen Forschungsarbeiten an der Fundstelle Nr. 8 in Białobrzegi, Kreis Łańcut (Forschungen auf der Trasse der Autobahn A4)

Zusammenfassung

Die Fundstelle Nr. 8 in Białobrzegi, Kreis Łańcut liegt auf der Mittelterrasse des Wisłok-Tals. Sie ist auf der sandigen Dünne, die über das Altflussbett emporragt, lokalisiert. Die Westseite der Dünne ist von dem alten Flussbett steil durchschnitten. (Infolge dessen entstand in diesem Teil der Fundstelle eine Böschung, die die Relikte zerstörte). Nördlich von dem Forschungsgebiet befindet sich ein kleiner namensloser Flusslauf.

Die Fundstelle wurde 1982 von Sylwester Czopek während der Forschungen im Rahmen des Projekts „Archäologische Aufnahme Polens“ entdeckt. In den Jahren 1984 und 1999 führte dort Joanna Podgórska-Czopek die Sondage-Grabungen durch. Man bestimmte damals ziemlich genau die

Reichweite der Fundstelle, besonders von ihrer am meisten durch den Autobahnbau gefährdeten Südseite. Die Fundstelle wurde dabei bis auf eine sandige Dünne eingeschränkt. Das gewonnene Material ließ an der Fundstelle ein paar Siedlungshorizonte unterscheiden: ältere Bronzezeit (Trzciniec Kultur), Früheisenzeit (Tarnobrzeg Gruppe), spätrömische Zeit (jüngere Phase der Przeworsk Kultur) frühes und spätes Mittelalter. Breitflächige archäologische Forschungen, die mit dem Bau der Autobahn A4 verbunden waren, wurden im Frühjahr 2009 unternommen. Im Bereich der Autobahnstrecke untersuchte man die Fläche von 46,69 Aren, wo man 257 archäologische Objekte registrierte.

Die meisten Objekte waren die Grube der Trzciniec- und Tarnobrzeg Lausitzer Kultur, aber man stieß auch auf ein paar römische Feuerstellen und neuzeitliche Objekte. Im Laufe der Forschungen gewann man insgesamt über 6000 Funde, wovon die Keramiksammlung aus der älteren Bronzezeit und der Früheisenzeit als am zahlreichsten erscheint.

Unter den Stein- und Feuersteinartefakten sind u. a. eine kleine Steinaxt, eine herzförmige Pfeilspitze, ein Kratzer, Fragment einer kantenretuschierter Klinge und eine Blattspitze erwähnenswert.